

Εισαγωγή 5

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α' 7

ΟΡΙΣΜΟΙ - ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ : 7

1. Πρόσφυγες: 7

1.1 Διαφορές από άλλους ορισμούς: 7

1.1.1 Ο Ορισμός του Πρόσφυγα και το καθεστώς του Πρόσφυγα. 8

1.1.2 Οι πρόσφυγες κατά τη Σύμβαση του 1951-Ορισμός και κτήση της ιδιότητας του συμβατικού πρόσφυγα. 8

1.1.3 Η έννοια του πρόσφυγα κατά το καταστατικό της Υπάτης Αρμοστείας 9

1.1.4 Σύγκριση του Καταστατικού της Υπάτης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες και της Σύμβασης και του Πρωτοκόλλου για το Καθεστώς των Προσφύγων 11

1.1.5 Η έννοια του πρόσφυγα κατά τη «Σύμβαση σχετικά με τη ρύθμιση ειδικών θεμάτων των προβλημάτων των προσφύγων στην Αφρική» 11

1.2 Προϋποθέσεις που πρέπει να συγκεντρώνει κάποιος για να αναγνωριστεί πρόσφυγας . 12

1.2.1 Εξαιτίας γεγονότων που έλαβαν χώρα πριν από την 1η Ιανουαρίου 1951. 13

1.2.2 Δικαιολογημένος φόβος δίωξης . 15

1.2.3 Δίωξη που βασίζεται στη φυλή, θρησκεία, εθνικότητα, κοινωνική τάξη ή πολιτικές πεποιθήσεις 17

1.2.4 Ο αιτών να βρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του ή αν δεν έχει ιθαγένεια, εκτός της χώρας της τελευταίας αυτού διαμονής 20

1.2.5 Δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτή λόγω του φόβου του 21

1.2.6 Δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να απολαμβάνει την προστασία του κράτους καταγωγής του 22

1.3 Ρήτρες Παύσης 22

1.4 Η ειδική περίπτωση των Παλαιστινίων Προσφύγων 24

1.5 Δικαιώματα και υποχρεώσεις των προσφύγων 25

2. Οι αιτούντες άσυλο 27

2.1 Προστασία των αιτούντων άσυλο 27

2.2 Οι άνθρωποι των πλοιαρίων-Boat People 31

2.2.1 Γενικό Νομικό Πλαίσιο 31

3. Εκτοπισμένοι στο εσωτερικό της χώρας 34

4. Απάτριδες ή Ανιθαγενείς 37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β' 40

ΑΙΤΙΕΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΩΝ 40

1. Ανθρώπινη ανασφάλεια 40

1.1 Φτώχεια 40

1.2 Κοινωνική και πολιτική αστάθεια 41

2. Βία και βασισμένες στον πόλεμο οικονομίες 41

2.1 Η ιδιωτικοποίηση της βίας 42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ' 44

ΜΕΤΡΑ-ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ 44

1. Διακινδύνευση Προσφυγικών Δικαιωμάτων 44

1.1 Άρνηση χορήγησης ασύλου 45

1.2 Προσωπική ασφάλεια 45

1.3 Ανθρώπινη ασφάλεια 47

1.4 Εθελοντικός επαναπατρισμός και το δικαίωμα της επιστροφής. 47

2. Η ευθύνη των κρατών – πρόληψη και δράση 48

2.1 Πρόληψη 48

- 2.2 Πώς μπορούν να πραγματοποιηθούν τα δικαιώματα 52
 - 2.2.1 Αύξηση δραστηριοτήτων προστασίας 52
 - 2.2.2 Καταμερισμός ευθυνών προς όφελος των προσφύγων 54
 - 2.2.3 Εθελοντικός και ακούσιος επαναπατρισμός 55
 - 2.2.4 Εναλλακτική λύση: η τοπική ενσωμάτωση 57
 - 2.2.5 Συμπληρωματικές μορφές προστασίας 58
 - 2.2.5.1 Άδεια Παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους : 59
 - 2.2.5.2 Παραμονή για λόγους διεθνούς προστασίας 59
 - 2.2.5.3 Οι δικαιούχοι των Συμπληρωματικών Μορφών Προστασίας 61
 - 2.2.5.4 Η Ύπατη Αρμοστεία και ο ρόλος της 61
 - 2.2.5.1. Κριτήρια μεταχείρισης στις συμπληρωματικές μορφές 62
 - 2.2.5.5 Μαζική άφιξη προσφύγων 63
 - 2.2.5.6 Συμπερασματικές παρατηρήσεις 64
 - 2.2.5.7 Οι προσφυγικές κρίσεις έκτακτης ανάγκης 65
 - 2.2.5.8 Οι ευθύνες σε μια προσφυγική κρίση 65
 - 2.2.5.9 Η προστασία στις προσφυγικές κρίσεις έκτακτης ανάγκης 66
 - 2.2.5.10 Η προστασία όσων δεν υπάγονται στον ορισμό της Σύμβασης για το καθεστώς των προσφύγων. 66
 - 2.2.5.11 Ομαδικός καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα 66
- ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄ 68

ΔΙΕΘΝΗ ΚΕΙΜΕΝΑ 68

- 1. Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ 68
- 1.1 Η προστασία των προσφύγων στο πλαίσιο της ΚτΕ 68
- 1.1.1 Το θεσμικό πλαίσιο της διεθνούς προστασίας των προσφύγων 69
- 1.1.2 Το διεθνές συμβατικό καθεστώς των προσφύγων 69
- 1.2 Η προστασία των προσφύγων μετά τη δημιουργία του Ο.Η.Ε. 70
- 1.2.1 Το θεσμικό πλαίσιο της διεθνούς προστασίας 71
- 1.2.1.1 Η ΔΟΠ 71
- 1.2.1.2 Το Γραφείο του ΟΗΕ Αρωγής και Έργων για τους Παλαιστίνιους Πρόσφυγες στη Μέση Ανατολή (UNRWA). 72
- 1.2.2 Το διεθνές συμβατικό καθεστώς 73
- 2. Η ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΤΟΥ 1967 ΣΤΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΟΗΕ ΤΟΥ 1951 ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ. 74
- 3. Η ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ (GAU) ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ (1969) (ΣΥΜΒΑΣΗ ΠΟΥ ΡΥΘΜΙΖΕΙ ΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗ). 75
- 4. Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ ΤΟΥ 1984 76
- 5. ΤΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΎΠΑΤΗΣ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑΣ ΤΟΥ Ο.Η.Ε. ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ 77

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄ 78

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 78

- 1. ΓΕΝΙΚΑ 78
- 2. ΕΘΝΙΚΟ – ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ 81
- 2.1 ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΙΝ ΤΟ 1991 81
- 2.2 ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 1991 83
- 2.2.1 ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ 85
- 2.2.1.1 Διαδικασία εξέτασης της αίτησης 85
- 2.2.1.2 Διαδικασία αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας 88
- 2.2.1.3 Η ανάκληση της αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας 90

- 2.2.1.4 Η απέλαση του πρόσφυγα 90
- 2.2.1.5 Οικογενειακή συνένωση 91
- 2.2.2 ΤΟ ΝΕΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ 92
- 2.2.2.1 Η υποδοχή των προσφύγων και η υποβολή της αίτησης 92
- 2.2.2.2 Η εξέταση της αίτησης 93
- 2.2.2.3 Διαδικασία αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας 95
- 2.2.2.4 Επανεξέταση του αιτήματος ασύλου 97
- 2.2.2.5 Ανάκληση απόφασης αναγνώρισης πρόσφυγα και απέλασή του 98
- 2.2.2.6 Οικογενειακή συνένωση πρόσφυγα 98
- 3. Η Επιτροπή του α.3§5 πδ 61/1999 : 99
- 4. Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου 101
- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 107
- ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ 112

ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Λέξεις-Κλειδιά

- 1 Αιτών άσυλο
- 2 Ανθρώπινα δικαιώματα
- 3 Ανιθαγενής – άπατρις
- 4 Βίαη μετακίνηση
- 5 Διεθνής αλληλεγγύη
- 6 Διεθνής Οργάνωση Προσφύγων – Δ.Ο.Π.
- 7 Εκτοπισμένος
- 8 Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- 9 Ηνωμένα Έθνη
- 10 Κατανομή βάρους
- 11 Καταστατικός Πρόσφυγας
- 12 Κοινωνία των Εθνών (Κ.Ε.)
- 13 Κράτος
- 14 Παλιννοστούντες
- 15 Προπαρασκευαστικές εργασίες
- 16 Πρόσφυγες
- 17 Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων
- 18 Η Σύμβαση της Γενεύης σχετικά με το Καθεστώς των Προσφύγων του 1951
- 19 Η Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών
- 20 Η Σύμβαση του 1961 για την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας
- 21 Η Σύμβαση της Βιέννης του 1969 για το δίκαιο των συνθηκών
- 22 Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες

Key-words

- 1 Asylum seeker
- 2 Burden sharing
- 3 European Court of Human Rights
- 4 Forced migration
- 5 Human Rights
- 6 Internally displaced persons, IDPs
- 7 International Refugee Organization, IRO

- 8International solidarity
- 9League of Nations
- 10Refugees
- 11Returning Refugees
- 12State
- 13Stateless persons
- 14Statutory refugee
- 15The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees, 1894NT5, 137, Geneva Convention and its Protocol Relating to the Status of Refugees (New York 1967)
- 16The 1954 Convention relating to the Status of Stateless Persons
- 17The 1961 Convention on the Reduction of Statelessness
- 18The Vienna Convention on the Law of Treaties, 1961
- 19Travaux préparatoires
- 20UNCHR: United Nations High Commission for Refugees
- 21United Nations

Εισαγωγή

Η ανθρωπότητα έχει πληγεί κατά την ιστορία της από φτώχεια και πολέμους. Σε αυτές τις συνθήκες αρκετοί άνθρωποι επιλέγουν να μείνουν στη χώρα τους ή δε βρίσκουν τη δύναμη να την εγκαταλείψουν. Άλλοι εγκαταλείπουν τα σπίτια τους και προσπαθούν να βρουν καλύτερη ζωή αλλού.

Η εργασία αυτή αναφέρεται σε εκείνους που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις χώρες τους εξαιτίας διώξεων, βίας, εμφύλιων πολέμων και ενόπλων συρράξεων, δηλαδή στους πρόσφυγες. Έχει κυρίως ένα στόχο, να βοηθήσει στην κατανόηση του προσφυγικού προβλήματος. Οι πρόσφυγες όμως δεν είναι τα μόνα άτομα που χρήζουν διεθνούς προστασίας. Πολλές φορές χρησιμοποιείται ο όρος «πρόσφυγες» σε άλλες κατηγορίες μεμονωμένων ατόμων ή ομάδων που εγκαταλείπουν τα σπίτια τους για οικονομικούς λόγους ή εγκαταλείπουν μια συγκεκριμένη περιοχή, αλλά παραμένουν μέσα στη χώρα τους. Συγκεκριμένα πρόκειται για τους αλλοδαπούς, στους ανιθαγενείς, τους οικονομικούς μετανάστες και τους εκτοπισμένους στο εσωτερικό της χώρας.

Έτσι στο Κεφάλαιο Α΄ διακρίνουμε ανάμεσα σε αυτούς τους όρους και τον όρο του πρόσφυγα και τους αναλύουμε. Επιπλέον γίνεται και μια πρώτη αναφορά στις διεθνείς συμβάσεις που τους προσφέρουν προστασία.

Μετά συνεχίζουμε με μια ανάλυση του προβλήματος των προσφύγων και προσπαθούμε να βρούμε μια καλύτερη λύση σε αυτό. Έτσι στο Κεφάλαιο Β΄ βλέπουμε σε ποια κράτη συγκεντρώνονται τα περισσότερα προβλήματα και συγκεκριμένα τις αιτίες του προσφυγικού προβλήματος.

Το Κεφάλαιο Γ΄ περιέχει τα μέτρα που μπορούν να πάρουν τα κράτη, για να λυθεί το πρόβλημα, εναλλακτικές λύσεις σε αυτό, όπως ο εκούσιος επαναπατρισμός και η τοπική ενσωμάτωση στο κράτος υποδοχής και την ευθύνη των κρατών.

Το Κεφάλαιο Δ΄ εξετάζει τα κυριότερα διεθνή κείμενα που συνδέονται με το καθεστώς των προσφύγων, την ιστορία της σύνταξής τους, τον ορισμό του πρόσφυγα που περιέχει το καθένα και ειδικότερα την ιστορία της διεθνούς προστασίας.

Τέλος, στο Κεφάλαιο Ε΄ εξετάζουμε την κατάσταση στην Ελλάδα, ποιες Συμβάσεις έχει κυρώσει και την εσωτερική νομοθεσία που αφορά τους πρόσφυγες.

THE REFUGEES

Introduction

Humanity has been plagued throughout history with poverty and wars. Several people choose to stay in their country or can't find the strength to leave it. Others leave their homes in an effort to find a better life somewhere else.

This essay refers to those who are forced to leave their countries due to persecutions, violence, civil war and armed conflicts. It has mainly one objective, to help understand the refugee problem.

The refugees however are not the only ones who need international protection. This term is often used to describe other categories of individuals or groups that abandon their homes for economical reasons or leave a particular area but remain inside their countries. Namely these people are the aliens, the stateless, the economical migrates and the internally displaced persons.

So in Chapter A we distinguish these terms from the term of the refugee and we analyze them. In addition we make a first reference to the international conventions that offer them protection.

Then we go on with an analysis of the refugee problem trying to find a better solution to it. So in Chapter B we see the countries in which most of the refugee problems concentrate. Namely we see what causes the refugee problem.

Chapter C contains the measures which can be taken by the states in order to solve the problem, alternative solutions to it, like voluntary repatriation and local embodiment to the asylum country and the states responsibility.

Chapter D examines the most important instruments that relate to the status of refugees, the history of their draft, the definition each of them gives to the term "refugee".

Finally in Chapter E we examine the situation in Greece, which Conventions it sanctioned and the domestic legislation regarding the status of the refugees.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΟΡΙΣΜΟΙ - ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ :

1. ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ:

1.1 ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟ ΑΛΛΟΥΣ ΟΡΙΣΜΟΥΣ:

Πρώτα απ' όλα ο πρόσφυγας πρέπει να διαχωρίζεται από τον μετανάστη ή τον οικονομικό μετανάστη .

Σε αντίθεση μ' αυτόν, ο πρόσφυγας δεν επιλέγει να εγκαταλείψει τη χώρα του αλλά αναγκάζεται σ' αυτό. Επιπλέον ενώ ο οικονομικός μετανάστης αναχωρεί από το σπίτι του για λόγους οικονομικούς και για να βρει καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, ο πρόσφυγας φεύγει γιατί ζει μέσα στο φόβο και διώκεται μέσα στη χώρα του. Ο οικονομικός μετανάστης όμως - ακόμα πιο σημαντικό - απολαμβάνει την προστασία της χώρας ιθαγένειάς του, ενώ ο πρόσφυγας όχι. Τέλος ο οικονομικός μετανάστης δεν εμπίπτει στον ορισμό του πρόσφυγα σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης ενώ ο πρόσφυγας εμπίπτει κι απολαμβάνει έτσι τη διεθνή προστασία.

Δεύτερον ο πρόσφυγας πρέπει να διακρίνεται από τον αλλοδαπό παρόλο που είναι και ο ίδιος αλλοδαπός. Ο αλλοδαπός απολαμβάνει την διπλωματική προστασία από τη χώρα της ιθαγένειάς του και τα ευεργετήματα που παρέχει η πολιτεία στους αλλοδαπούς που βρίσκονται στο έδαφός της. Αντίθετα ο πρόσφυγας δεν απολαμβάνει κανένα από αυτά. Στερείται της προστασίας της χώρας του είτε γιατί δεν έχει ιθαγένεια, είτε γιατί δεν επιθυμεί να τεθεί υπό την προστασία της χώρας της ιθαγένειάς του ή γιατί εγκατέλειψε τη χώρα του και ζήτησε άσυλο αλλού. Στερείται

δε τα ευεργετήματα της χώρας υποδοχής όπως το δικαίωμα εργασίας και υλική βοήθεια μέχρι να του αναγνωρισθεί η προσφυγική ιδιότητα από τη χώρα όπου ζητά άσυλο. Από τη στιγμή που θα αναγνωρισθεί πρόσφυγας τίθεται υπό διεθνή προστασία της Σύμβασης της Γενεύης και του Πρωτοκόλλου του 1967, των οποίων οι ρυθμίσεις για τους πρόσφυγες, είναι ευνοϊκότερες απ' αυτές για τους αλλοδαπούς.

1.1.1 Ο Ορισμός του Πρόσφυγα και το καθεστώς του Πρόσφυγα.

Η λέξη «πρόσφυγας» χρησιμοποιείται συχνά από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τους πολιτικούς και το ευρύ κοινό, για όλους εκείνους που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν το συνήθη τόπο διαμονής τους. Δε γίνεται διάκριση μεταξύ αυτών που υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους και σ' εκείνους που εκτοπίστηκαν από αυτήν. Θεωρείται ότι όλοι δικαιούνται να χαρακτηρίζονται «πρόσφυγες» ανεξάρτητα από τους λόγους που οδήγησαν στη φυγή.

Χρησιμοποιείται εδώ η έννοια του πρόσφυγα για εκείνους που εξαναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους ή να παραμείνουν μακριά απ' αυτήν εξαιτίας σοβαρών απειλών της ζωής και της ελευθέριας τους.

Τα περιφερειακά όργανα των προσφύγων έχουν υιοθετήσει μία παρόμοια προσέγγιση, δίδοντας λιγότερη έμφαση στο φόβο διώξεων και περισσότερη στις αντικειμενικές συνθήκες βίας και ανασφάλειας που επικρατούν στη χώρα προέλευσης.

Αυτός είναι ο ορισμός που προτιμά και η Ύπατη Αρμοστεία.

1.1.2 Οι πρόσφυγες κατά τη Σύμβαση του 1951-Ορισμός και κτήση της ιδιότητας του συμβατικού πρόσφυγα.

Σύμφωνα με τον ορισμό του πρόσφυγα κατά τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 " περί προσφύγων " και το συμπληρωματικό Πρωτόκολλο της Ν. Υόρκης του 1967 (α1 §Α εδ.2) πρόσφυγας είναι το πρόσωπο το οποίο ευλόγως φοβούμενο ότι θα υποστεί δίωξη λόγω της φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, του γεγονότος ότι ανήκει σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων βρίσκεται εκτός της χώρας ιθαγένειας του και δεν μπορεί, ή λόγω φόβου δεν θέλει να επικαλεστεί την προστασία την προστασία της χώρας αυτής. Επίσης πρόσφυγας είναι πρόσωπο που δεν έχει ιθαγένεια και για τους παραπάνω λόγους βρίσκεται εκτός χώρας της προηγούμενης συνήθως διαμονής αλλά δεν μπορεί ή λόγω του φόβου του δεν επιθυμεί να επιστρέψει στη χώρα αυτή. Η ιδιότητα επίσης του πρόσφυγα δίνεται σε πρόσωπο που βρίσκεται νόμιμα εκτός της χώρας του, αλλά η συνδρομή μεταγενέστερων γεγονότων δικαιολογεί τους φόβους για διώξεις και τον καθιστά πρόσφυγα " επί τόπου " (on the spot). Ο ορισμός σύμφωνα με το αρ.1 §.Α εδ. 2 της σύμβασης της Γενεύης περιέχει δύο βασικά στοιχεία για την υπαγωγή σ' αυτόν: ένα υποκειμενικό στοιχείο, που είναι ο φόβος δίωξης και ένα αντικειμενικό, που είναι ο πραγματικός κίνδυνος των διώξεων που καθιστά δικαιολογημένο το φόβο.

Μάλιστα υποστηρίζεται ότι όταν διώκεται ορισμένη κοινωνική ομάδα, είναι ευχερέστερο να θεωρηθεί συλλογικά αυτή η ομάδα ή ατομική τα μέλη της ότι εμπίπτουν στον ορισμό του πρόσφυγα.

1.1.3 Η έννοια του πρόσφυγα κατά το καταστατικό της Υπάτης Αρμοστείας

Το 1951 υπογράφηκε η Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων και τέθηκε σε λειτουργία η Ύπατη Αρμοστεία των Η.Ε. για τους πρόσφυγες. Τόσον η Σύμβαση όσον και το Καταστατικό της Υπάτης Αρμοστείας περιέχουν ορισμούς για την έννοια του πρόσφυγα. Οι ορισμοί αυτοί θεωρούνται ως οι πλέον γενικοί ορισμοί που έχουν δοθεί μέχρι σήμερα στο διεθνές δίκαιο» κι είναι αυτοί που ισχύουν μέχρι τις ημέρες μας στο διεθνή χώρο.

Σύμφωνα με το Καταστατικό της Υπάτης Αρμοστείας (Κεφάλαιο II,6), «Η εντολή

του Ύπατου Αρμοστή εκτείνεται: α.)σε κάθε άτομο που έχει θεωρηθεί πρόσφυγας κατ' εφαρμογή των Συμφωνιών της 12ης Μαΐου 1926 και της 30ης Ιουνίου 1928 ή κατ' εφαρμογή των Συμβάσεων της 28ης Οκτωβρίου 1933 και της 10ης Φεβρουαρίου 1938 και του Πρωτοκόλλου της 14ης Σεπτεμβρίου 1939 ή επίσης κατ' εφαρμογή του Καταστατικού της Διεθνούς Οργάνωσης για τους πρόσφυγες. β.)σε κάθε άτομο που εξαιτίας γεγονότων που συνέβησαν πριν την 1η Ιανουαρίου 1951 και δικαιολογημένου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας ή πολιτικών πεποιθήσεων, βρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δε μπορεί ή εξαιτίας αυτού του φόβου ή για άλλους λόγους εκτός από λόγους προσωπικής του διευκόλυνσης, δε θέλει να τεθεί κάτω από την προστασία αυτής της χώρας ή εάν δεν έχει ιθαγένεια και ευρίσκεται εκτός της χώρας της συνήθους διαμονής του, δε θέλει να επιστρέψει σ' αυτήν.

Ο ορισμός του Καταστατικού Υπάτης Αρμοστείας για τους πρόσφυγες καθώς και αυτός της Σύμβασης του 1951 όπως τροποποιήθηκε από το Πρωτόκολλο του 1967 αποτελούν μέχρι σήμερα τους μόνους παγκόσμια ισχύοντες ορισμούς. Κι οι δύο έχουν το κοινό χαρακτηριστικό να στερούνται αναφοράς σε συγκεκριμένες εθνικές ή γεωγραφικές περιοχές, καθώς επίσης και να ορίζουν τον πρόσφυγα ανάλογα με τις παραβιάσεις ή ενδεχόμενες παραβιάσεις δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Κι ως προς μεν τη νομική ισχύ της Σύμβασης και κατά συνέπεια του ορισμού της δεν γεννάται θέμα μια κι η διεθνής σύμβαση δεσμεύει τα κράτη που την έχουν επικυρώσει, το θέμα όμως τίθεται για τον ορισμό του Καταστατικού της Υπάτης Αρμοστείας. Ο τελευταίος εγκρίθηκε με απόφαση της Γεν. Συνέλευσης του Ο.Η.Ε. κι επομένως είναι ισχυρός σ' όλα τα κράτη-μέλη του Οργανισμού. Η νομική ισχύς του ορισμού του Καταστατικού ταυτίζεται με τη νομική ισχύ του ίδιου του Καταστατικού. Η θεωρία έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα με την νομική ισχύ των αποφάσεων της Γεν. Συνέλευσης. Όμως, στο σημείο αυτό γίνεται μια διάκριση ανάμεσα στις αποφάσεις του οργάνου γενικά και σ' αυτές με τις οποίες δημιουργεί βοηθητικά όργανα σύμφωνα με το άρθρο 22 του Χάρτη του Ο.Η.Ε. Έτσι, πολλοί υποστηρίζουν ότι «οι αποφάσεις της Γεν. Συνέλευσης που δημιουργούν βοηθητικά όργανα- όπως την Ύπατη Αρμοστεία για τους πρόσφυγες -παράγουν έννομα αποτελέσματα στα κράτη-μέλη. Ακόμη ότι «πολλές αποφάσεις της Γεν. Συνέλευσης, όπως αυτές που αφορούν την εσωτερική λειτουργία του Οργανισμού, παράγουν έννομα αποτελέσματα και δεσμεύουν τόσο τα κράτη-μέλη, όσον και τα όργανα του Οργανισμού.

Στην πράξη κανένα από τα κράτη-μέλη του Ο.Η.Ε. δεν αμφισβήτησε ποτέ την ισχύ τόσο της εξουσίας του Ύπατου Αρμοστή και του Γραφείου του, όσον και του ορισμού της έννοιας του πρόσφυγα όπως αναγνωρίζεται από την Ύπατη Αρμοστεία. Το πρόβλημα εστιάζεται στο ότι η αναγνώριση ενός ατόμου ως πρόσφυγα σύμφωνα με το καταστατικό της Υπάτης Αρμοστείας δεν του αποδίδει το νομικό καθεστώς που έχει ο άτομο αυτό από τη Σύμβαση του 1951.

Έτσι, πρόσφυγας κατά το διεθνές δίκαιο είναι μόνον αυτός που αναγνωρίστηκε ως τέτοιος σύμφωνα με το άρθρο 1 Α της Σύμβασης του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967, χωρίς αυτό να αποκλείει να είναι ταυτόχρονα πρόσφυγας και σύμφωνα με το Καταστατικό της Υπάτης Αρμοστείας. Το τελευταίο είναι ιδιαίτερης σημασίας σε χώρες που δεν είναι μέρη στη Σύμβαση ή στο Πρωτόκολλο.

Ο ορισμός του πρόσφυγα σύμφωνα με το Καταστατικό και μόνον παρέχει στον Ύπατο Αρμοστή ένα έναυσμα για διεθνή προστασία και βοήθεια στο συγκεκριμένο άτομο, το οποίο όμως δεν θα απολαμβάνει απαραίτητα τα πλεονεκτήματα που παρέχει η Σύμβαση.

1.1.4 Σύγκριση του Καταστατικού της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους

Πρόσφυγες και της Σύμβασης και του Πρωτοκόλλου για το Καθεστώς των Προσφύγων

Το Καταστατικό αποτελεί το συντακτικό χάρτη της Ύπατης Αρμοστείας. Ορίζει τις υποχρεώσεις και τις αρμοδιότητες του Ύπατου Αρμοστή και τα πρόσωπα για λογαριασμό των οποίων μπορεί να ενεργεί. Ο ορισμός που περιέχεται σε αυτό διευρύνθηκε με διάφορα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε. Πρόσφυγες εντολής είναι όσοι δικαιούνται προστασία σύμφωνα με το Καταστατικό της Ύπατης Αρμοστείας ή την ευρύτερη εντολή με την οποία έχει εξουσιοδοτήσει την οργάνωση η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε.. Ο καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα από την Ύπατη Αρμοστεία δεν εξαρτάται από τη δέσμευση της χώρας ασύλου να εφαρμόζει τη Σύμβαση ή το Πρωτόκολλο για το Καθεστώς των Προσφύγων. Η Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων δεσμεύει τα κράτη που την έχουν υπογράψει. Εξειδικεύει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις όσων αναγνωρίζονται πρόσφυγες, σύμφωνα με τον ορισμό που αποτυπώνεται σ' αυτήν. Πρόσφυγες της Σύμβασης είναι όσοι αναγνωρίζονται πρόσφυγες από τις αρχές των κρατών που έχουν προσχωρήσει σε αυτή και / ή στο Πρωτόκολλο. Υπ' αυτήν την ιδιότητά τους νομιμοποιούνται να επικαλούνται τα δικαιώματα και τα οφέλη που τα κράτη αυτά συμφώνησαν να χορηγήσουν στους πρόσφυγες,

1.1.5 Η έννοια του πρόσφυγα κατά τη «Σύμβαση σχετικά με τη ρύθμιση ειδικών θεμάτων των προβλημάτων των προσφύγων στην Αφρική»

«Η Σύμβαση σχετικά με τη ρύθμιση ειδικών θεμάτων των προβλημάτων των προσφύγων στην Αφρική» που υιοθετήθηκε στα πλαίσια του ΟΑΕ περιέχει έναν ευρύτερο ορισμό της έννοιας του πρόσφυγα, στο σημείο που περιλαμβάνει στον όρο πρόσφυγας «κάθε άτομο που εξαιτίας εξωτερικής επιδρομής, κατοχής, ξένης κυριαρχίας ή γεγονότων, που σοβαρά διαταράσσουν τη δημόσια τάξη, σ' ένα τμήμα ή σ' ολόκληρη τη Χώρα καταγωγής του ή ιθαγένειάς του, είναι υποχρεωμένο να εγκαταλείψει τον τόπο συνήθους διαμονής του για να αναζητήσει καταφύγιο σ' έναν άλλο τόπο εκτός της χώρας καταγωγής ή ιθαγένειάς του». Η διεύρυνση αυτή δείχνει την τάση να περιληφθούν στον ορισμό του πρόσφυγα κι άλλες κατηγορίες ατόμων που δημιουργήθηκαν στο μεταξύ, ή ακόμη και να ληφθούν υπόψη ιδιαιτερότητες που υπάρχουν σπ' ορισμένες περιοχές του πλανήτη μας. Ωστόσο, ο ορισμός αυτός σε παγκόσμιο επίπεδο περιορίζεται από τον ορισμό της Σύμβασης του 1951, διατηρεί όμως τη σημασία του στην Αφρικανική ήπειρο.

1.2 ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΝΕΙ ΚΑΠΟΙΟΣ ΓΙΑ ΝΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΤΕΙ ΠΡΟΣΦΥΓΑΣ .

Οι προϋποθέσεις που αποτελούν τη θεϊκή βάση για την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα, δηλαδή οι προϋποθέσεις που οδηγούν στην αναγνώριση του αιτούντος ως πρόσφυγα εφόσον συντρέχουν στο πρόσωπό του ονομάζονται ρήτρες υπαγωγής. Καταρχήν σύμφωνα με το αρ.1§Αεδ.1 της Σύμβασης της Γενεύης του 1951, ο όρος πρόσφυγας εφαρμόζεται - με την έννοια που έχει στην ίδια αυτή Σύμβαση - σε κάθε πρόσωπο που έχει θεωρηθεί πρόσφυγας από προϋπάρχουσες της Σύμβασης Συμφωνίες.

Τέτοιες ήταν η Συμφωνία της 12ης Μαΐου 1926, η Συμφωνία της 30ης Ιουνίου 1928, η Σύμβαση της 28ου Οκτωβρίου, η Σύμβαση της 10ης Φεβρουαρίου 1938, το Πρωτόκολλο της 14ης Σεπτεμβρίου 1939. Οι πρόσφυγες αυτοί ονομάζονται καταστατικοί πρόσφυγες και η αναφορά στις πράξεις αυτές που τους προστάτευαν γινόταν, ώστε να δοθεί μια συνέχεια στη διεθνή τους προστασία και να εξακολουθήσουν να απολαμβάνουν την προστασία αυτή και μετά την υιοθέτηση της Σύμβασης. Όμως για να έχει κάποιο πρόσωπο αναγνωριστεί ως πρόσφυγας με βάση τα κείμενα αυτά, θα 'πρεπε να του είχε αναγνωριστεί η προσφυγική ιδιότητα από

αρμόδια επιτροπή - εθνική ή διεθνή - πάντα σύμφωνα με τα κείμενα αυτά. Αλλιώς δεν μπορούσε να απολαύσει τη διεθνή προστασία της Σύμβασης.

Ο όρος πρόσφυγας εφαρμόζεται και σ' εκείνον που είχε θεωρηθεί πρόσφυγας κατ' εφαρμογή του Καταστατικού της Διεθνούς Οργάνωσης Προσφύγων. Τέτοια άτομα ήταν : τα θύματα του Ναζιστικού ή παρόμοιων καθεστώτων, όσοι είχαν την ιδιότητα του πρόσφυγα πριν την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου κ.α. Εξαιρούνται όμως οι εγκληματίες πολέμου που βρίσκονταν εκτός της χώρας καταγωγής, οι προδότες που στράφηκαν κατά του άμαχου πληθυσμού, κοινοί εγκληματίες ή άλλοι που ήταν γερμανικής καταγωγής κι εγκατέλειψαν τη Γερμανία για να μη συλληφθούν απ' τους συμμάχους. Πάντως σύμφωνα με το αρ.1 §Αεδ.1 της Σύμβασης ακόμα κι αν η Διεθνής Οργάνωση Προσφύγων δεν είχε αποφασίσει υπέρ αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας, μπορούσε το άτομο αυτό να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας αν πληρούσε τις προϋποθέσεις του α1 §Αεδ.1 της Σύμβασης.

Και στις δύο αυτές περιπτώσεις ιδιότητα του πρόσφυγα μπορούσε να παύσει εφόσον συνέτρεχε μια από τις ρήτρες αποκλεισμού που προέβλεπε το α1 §Αεδ.1 της Σύμβασης.

Πέρα όμως από αυτές τις προϋποθέσεις στο α1 §Αεδ.1 της Σύμβασης για να αναγνωρισθεί κάποιος ως πρόσφυγας - όπως αναφέρθηκε ανωτέρω - έπρεπε : να είναι πρόσφυγας εξαιτίας γεγονότων που έλαβαν χώρα πριν την 1η Ιανουαρίου 1951, να υπάρχει δικαιολογημένος φόβος δίωξης η οποία να βασίζεται στη φυλή, θρησκεία, εθνικότητα, κοινωνική τάξη ή πολιτικές πεποιθήσεις, να βρίσκεται εκτός της χώρας ιθαγένειάς του ή αν δεν έχει ιθαγένεια εκτός της χώρας της τελευταίας αυτού διαμονής, να μη μπορεί ή λόγω του φόβου του να μην επιθυμεί να επιστρέψει σ' αυτήν.

1.2.1 Εξαιτίας γεγονότων που έλαβαν χώρα πριν από την 1η Ιανουαρίου 1951.

Το α1 §Αεδ.1 της σύμβασης χρησιμοποιώντας αυτή τη φράση θέτει ένα χρονικό περιορισμό, ο οποίος είναι αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων κατά τη διάρκεια των προπαρασκευαστικών ενεργειών. Τα κράτη, επηρεασμένα απ' όσα είχαν συμβεί στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έθεσαν αυτόν τον περιορισμό μη θέλοντας να αναλάβουν υποχρεώσεις για μελλοντικούς πρόσφυγες άοριστου αριθμού και καταγωγής. Βέβαια με αυτήν τη φράση μπορεί να εννοούνται και γεγονότα που έλαβαν χώρα και κατά την 1η Ιανουαρίου 1951 όμως φάνηκαν τ' αποτελέσματά τους κι αργότερα. Τα γεγονότα αυτού του άρθρου πρέπει να είναι σωματικά, να δημιουργούν φόβο για ορισμένες ομάδες ατόμων ώστε να αναγκάζονται να αφήσουν τη χώρα τους. Αν όμως τα συμβάντα λαμβάνουν χώρα σ' ένα ορισμένο μόνο τμήμα του κράτους και τίθενται γρήγορα υπό έλεγχο των αρχών του, τότε δεν πρόκειται για «γεγονότα» κατά το άρθρο αυτό. Τέτοια σημαντικά γεγονότα είναι η αλλαγή καθεστώτος οπότε μπορεί κάποιος να διωχθεί και για τις πεποιθήσεις του ή η επιδρομή ή κατοχή μιας χώρας που μπορεί ο αιτών να εγκαταλείψει τη χώρα του από φόβο για τη ζωή του . Ο λόγος πάντως που τα κράτη επέλεξαν αυτή την ημερομηνία είναι ότι αυτή είναι η ημερομηνία που τέθηκε σε λειτουργία το Γραφείο του Υπατου Αρμοστή των ΗΕ για τους πρόσφυγες. Έτσι τα κράτη - μέρη στη Σύμβαση θα μάθαιναν αμέσως με την επικύρωσή της την έκταση της λειτουργίας της και τις υποχρεώσεις τους απέναντι σ' αυτή.

Ο χρονικός αυτός περιορισμός, αν και βοήθησε τα πρώτα χρόνια στην ταυτοποίηση των ατόμων, που πληρούσαν τις προϋποθέσεις για να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες, σιγά - σιγά απέβη προβληματικός γιατί μετά τη δεκαετία του '60 άρχισαν να εισέρχονται στην Ευρώπη και άτομα που πληρούσαν όλες τις άλλες προϋποθέσεις όμως τα γεγονότα που τους οδήγησαν στη φυγή συνέβησαν μετά το 1951 με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες. Είδαν τότε τα κράτη

ότι ήταν ορθότερο να άρουν τον περιορισμό αυτό και γι' αυτό υιοθέτησαν το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967. Έτσι όπως αναφέρει και το α1§2 του Πρωτοκόλλου ο όρος «πρόσφυγας» πλην του ότι αφορά την εφαρμογή της §3 του παρόντος άρθρου - εννοεί παν πρόσωπο το οποίο ανταποκρίνεται στον ορισμό, ο οποίος δόθηκε από το πρώτο άρθρο της Σύμβασης ωσάν οι λέξεις «συνεπεία γεγονότων επελθόντων προ της 1ης Ιανουαρίου 1951» και... οι λέξεις «κατόπιν τέτοιων γεγονότων» να μην υφίσταντο στην §2 του Τμήματος Α' του πρώτου άρθρου.

Η άρση όμως αυτή του χρονικού περιορισμού επήλθε μόνο για κράτη που επικύρωσαν το Πρωτόκολλο αυτό.

Εκτός όμως απ' αυτόν τον περιορισμό υπάρχει και ένας γεωγραφικός που προβλέπετε ρητά από την ίδια σύμβαση στο α1§Βεδ1. Ειδικότερα αναφέρεται ότι οι λέξεις «γεγονότα επελθόντα προ της 1ης Ιανουαρίου 1951» στο ά.1§Α σημαίνουν είτε α) γεγονότα που επήλθαν προ της 1ης Ιανουαρίου 1951 στην Ευρώπη είτε β) γεγονότα που επήλθαν προ της 1ης Ιανουαρίου 1951 στην Ευρώπη ή αλλού. Το κάθε κράτος μέλος πρέπει να δηλώσει ποια από τις δύο αυτές ερμηνείες επιλέγει. Όμως έτσι δημιουργούνται δύο κατηγορίες συμβαλλομένων κρατών αυτά που καλύπτουν όλο τον κόσμο κι αυτά που καλύπτουν μόνο την Ευρώπη. Έτσι ένα πρόσωπο μπορεί να θεωρείται πρόσφυγας σε μια χώρα ενώ κατά άλλη χώρα να μην πληρώνει τις προϋποθέσεις.

Όπως παρατηρούμε και αυτός ο περιορισμός ήταν προβληματικός και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 κλήθηκε να τροποποιήσει τη διάταξη του α1§Βεδ.1 της Σύμβασης. Έτσι προβλέπει στο α1§3 «Το παρόν Πρωτόκολλο θα εφαρμοστεί από τα κράτη μέλη χωρίς κανένα γεωγραφικό περιορισμό». Οι δηλώσεις που έγιναν από κράτη μέρη της Σύμβασης σύμφωνα με το α1§Βεδ.1(α), θα ισχύσουν και για το παρόν Πρωτόκολλο, εκτός και αν οι υποχρεώσεις του δηλώσαντος κράτους έχουν επεκταθεί σύμφωνα με την §2 του Β τμήματος του πρώτου άρθρου της Σύμβασης.

Μετά τις δύο αυτές τροποποιήσεις που επέφερε το Πρωτόκολλο του 1967 εμπίπτουν στην έννοια του α.1§Αεδ.2 της Σύμβασης του 1951 όλοι οι πρόσφυγες ανεξάρτητα από τη χώρα προέλευσης και την ημερομηνία που αναγκάστηκαν να την εγκαταλείψουν.

1.2.2 Δικαιολογημένος φόβος δίωξης .

Η Σύμβαση αναφέρει ότι ο αιτών πρέπει να έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης για να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας, συχνά η δικαιολογία είναι ανύπαρκτη και τα κράτη όταν αποφασίζουν για μια υπόθεση αναγνώρισης πρόσφυγα αναφέρονται σε γενικότητες, όπως ότι ο ενδιαφερόμενος δεν αποδεικνύει μέσω της ακρόασης ότι υπάρχει στην περίπτωσή του δικαιολογημένος φόβος δίωξης. Η εντύπωση που δίνεται μετά τον έλεγχο κάθε ατομικής υπόθεσης είναι υποκειμενική ως προς το αυτό αποφασίζον όργανο έχει πειστεί από τον αιτούντα.

Πάντως η Σύμβαση προσφέρει δυο βασικά στοιχεία του ορισμού που είναι εξίσου σημαντικά και πρέπει να ελέγχονται, προβλέπει ένα υποκειμενικό το φόβο, κι ένα αντικειμενικό -να είναι ο φόβος δικαιολογημένος και να οφείλεται σε αντικειμενικούς λόγους. Προτείνεται μάλιστα μια λύση όπου τίθενται κάποια ερωτήματα, για να ανακαλύψουμε αν υπάρχει κίνδυνος διώξεως αν ο αιτών επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του. Πρέπει να δούμε κατά πόσο υπάρχει κίνδυνος, σε ποιο βαθμό υπάρχει δίωξη και σε ποιο βαθμό αποδεικνύεται ικανοποιητικά ο κίνδυνος της δίωξης (η θεωρία των τριών βαθμίδων). .

Ο φόβος, αν και είναι υποκειμενικό στοιχείο, πρέπει να οφείλεται σε αντικειμενικούς λόγους στην περίπτωση της αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας, πρέπει να είναι

δηλαδή δικαιολογημένος. Για να είναι δικαιολογημένος πρέπει να υπάρχει κίνδυνος δίωξης. Υποστηρίζεται ότι εφόσον υπάρχει τέτοιος κίνδυνος, είναι αρκετός και ο ελάχιστος, δεν απαιτείται δηλαδή να είναι σοβαρός. Επίσης υποστηρίζεται ότι εφόσον ο αιτών έφυγε από τη χώρα καταγωγής του μέσα σε δύσκολες συνθήκες και ζήτησε άσυλο, αυτό είναι αρκετό για την απόδειξη του φόβου. Αντίθετα σύμφωνα μ' αυτή την άποψη η λεπτομερειακή εξέταση του υποκειμενικού στοιχείου του φόβου δεν είναι απαραίτητη όταν ελέγχεται ο κίνδυνος της δίωξης

Όμως ο φόβος συνδέεται με την προσωπικότητα του πρόσφυγα και συγκεκριμένα την προσωπική και οικογενειακή του κατάσταση, τη συμμετοχή του σε ομάδα φυλετική, θρησκευτική, εθνική, κοινωνική ή πολιτική, τις προσωπικές του εμπειρίες και τη δική του ερμηνεία για την κατάστασή του. Οι αρμόδιες αρχές πρέπει να αξιολογούν προσεκτικά όλες τις ειδικότερες περιστάσεις κάθε υπόθεσης επειδή ο φόβος διαφέρει από άτομο σε άτομο. Μπορεί ο ενδιαφερόμενος να μην εκφράζει υποκειμενικό φόβο αλλά οι αντικειμενικές περιστάσεις να δικαιολογούν την αναγνώριση του ως πρόσφυγα. Αντίστροφα μπορεί οι αντικειμενικές περιστάσεις να μην είναι ή να μη φαίνονται έντονες, αλλά για το συγκεκριμένο άτομο να προκαλούν δικαιολογημένο φόβο δίωξης.

Ο φόβος αυτός πάντως μπορεί να βασίζεται σε γεγονότα τα οποία είναι γνωστά στη χώρα υποδοχής και οι αρμόδιες αρχές μπορούν να κρίνουν τότε αν υπάρχει φόβος από μια ενδεχόμενη δίωξη ή σύλληψη ή φυλάκιση του αιτούντα.

Μια έκφανση του δικαιολογημένου φόβου δίωξης αποτελεί κι εύλογη δυνατότητα του αιτούντα να μετακομίσει σε άλλη περιοχή της χώρας καταγωγής του και να ζήσει εκεί με ασφάλεια αντί να ζητήσει προστασία εκτός της χώρας του.

Πέρα όμως από αυτό, έχει σημασία και η αποτελεσματικότητα της προστασίας που παρέχει το κράτος καταγωγής του.

1.2.3 Δίωξη που βασίζεται στη φυλή, θρησκεία, εθνικότητα, κοινωνική τάξη ή πολιτικές πεποιθήσεις

Το διεθνές δίκαιο και η Σύμβαση του 1951 δεν ορίζουν τι είναι δίωξη αφήνοντας ανοικτό το πεδίο για μελλοντικούς τρόπους δίωξης. Η δίωξη μπορεί να είναι φυσική, ψυχολογική και οικονομική και εκτιμάται σε συνδυασμό με το βαθμό παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ακόμα και από τις κρατικές αρχές. Για παράδειγμα η δυσανάλογη χρήση μέσων για την επίτευξη ενός σκοπού παραβιάζει την ανθρωπινή αξιοπρέπεια, ενώ η δυσανάλογη και χωρίς ειδική αιτιολογία αντιμετώπιση του αιτούντος και άλλων προσώπων που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση με αυτόν αποτελεί διάκριση, η σταθερή και επίμονη επανάληψη της οποίας μπορεί να συνιστά δίωξη και να δικαιολογεί τη διεθνή προστασία. Όταν μάλιστα μια ποινή επιβάλλεται κατά αυτόν το δυσανάλογο τρόπο, παραβιάζοντας ταυτόχρονα και κάποιο βασικό δικαίωμα, υπάρχει δίωξη. Η τήρηση ή όχι της αρχής της αναλογικότητας από τις εθνικές αρχές μπορεί να αποδειχθεί από την αναφορά στην απόφασή τους και του δικαιώματος που παραβιάστηκε και του περιορισμού που επιβλήθηκε.

Επίσης η Σύμβαση του 1951 δεν ορίζει τους αυτουργούς της δίωξης, όπως δεν ορίζει και πουθενά ότι η δίωξη πρέπει να προέρχεται αποκλειστικά από όργανα του κράτους, εκπροσώπους δηλαδή της κρατικής εξουσίας. Σε μερικά κράτη μπορεί η δίωξη να ασκείται από την αστυνομία ή τις ένοπλες δυνάμεις, η εξουσία των οποίων δεν ανήκει πλέον αποκλειστικά στα κράτη. Μπορεί ένοπλες μη κυβερνητικές ομάδες ή θρησκευτικές αιρέσεις να είναι υπεύθυνες γι' αυτή, όπως μπορεί να συνιστά δίωξη κατά κάποιο τρόπο η τήρηση παραδόσεων που έρχονται σε αντίθεση με την ισότητα των δύο φύλλων ή ακόμα και η διακριτική μεταχείριση των ομοφυλόφιλων. Σε αυτές τις περιπτώσεις όπου το κράτος αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να βοηθήσει οι πολίτες του αναζητούν αλλού προστασία.

Όποιος και αν είναι αυτουργός της δίωξης αυτή πρέπει να βασίζεται στη φυλή, στη θρησκεία, στην εθνικότητα, στην κοινωνική τάξη και στις πολιτικές πεποιθήσεις. Οι αιτίες αυτές μπορεί να συντρέχουν μεμονωμένα ή να συνυπάρχουν σωρευτικά και ο εξετάζων την υπόθεση θα πρέπει να κρίνει αν υπάρχει μία ή περισσότερες από αυτές. Πρώτον, ο όρος φυλή πρέπει να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνει όσο το δυνατόν περισσότερες μορφές εθνικών ομάδων. Η διεθνής κοινότητα υπέγραψε μια διεθνή πράξη, τη « Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων» του 1965 , στην προσπάθειά της να εξαλείψει το φαινόμενο των διώξεων ατόμων για λόγους διάκρισης. Δυστυχώς όμως οι διώξεις ατόμων ή ομάδων που ανήκουν σε μια ορισμένη φυλή δεν σταμάτησαν. Όμως για την αναγνώριση τη ιδιότητας του πρόσφυγα δεν αρκεί να ανήκει απλά ο αιτών σε μια ορισμένη φυλή αλλά πρέπει και να αποδείξει ότι η φυλή αυτή διώκεται και μαζί με αυτήν υπάρχει κίνδυνος δικής του δίωξης.

Δεύτερον η συμμετοχή του αιτούντα σε μια ιδιαίτερη θρησκευτική κοινότητα απαιτεί ειδικές συνθήκες για να θεμελιωθεί γιατί η ένταξή του σε αυτή δεν επαρκεί για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας. Με διεθνείς πλέον πράξεις προστατεύεται το δικαίωμα να εκδηλώνει κάποιος δημόσια ή ιδιωτικά τη θρησκεία του και η ελευθερία του να τη μεταβάλλει.

Τρίτον η εθνικότητα που χρησιμοποιείται στη Σύμβαση ως αιτία δίωξης πρέπει να ερμηνεύεται με ευρύτητα ώστε να περιλαμβάνει και την εθνότητα ή εθνική καταγωγή μαζί με τη συμμετοχή του σε ιδιαίτερες γλωσσικές , εθνικές, πολιτιστικές ή θρησκευτικές ομάδες και την ιθαγένεια ή το νομικό του σύνδεσμο με το κράτος. (Όταν αναφερόμαστε σε πρόσφυγα που βρίσκεται έξω από τη χώρα ιθαγένειάς του εννοούμε τον πρόσφυγα που διατηρεί, έχει δηλαδή ιθαγένεια, σε αντίθεση με τον ανιθαγενή. Οι ανιθαγενείς ανήκουν σε ιδιαίτερο διεθνές νομικό πλαίσιο μπορούν όμως να είναι πρόσφυγες κατά τη Σύμβαση του 1951 για τους ίδιους λόγους που είναι όσοι έχουν την ιθαγένεια κάποιου κράτους ή μπορεί να είναι πρόσφυγες όταν σοβαρές διακρίσεις που υπομένουν και συνιστούν δίωξη οφείλονται στην έλλειψη ιθαγένειας). Πάντως συνήθως ο όρος εθνικότητα χρησιμοποιείται με την έννοια της εθνότητας ή εθνικής καταγωγής και είναι συχνές τις τελευταίες δεκαετίες οι εθνοκαθάρσεις κατά τη διάρκεια εμφύλιων συρράξεων .

Τέταρτον, η συμμετοχή σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, αποτελεί ιδιαίτερο λόγο δίωξης και πρέπει ο αιτών να αποδείξει ότι ανήκει σε μια ομάδα με κοινά χαρακτηριστικά, ίδια καταγωγή, ίδιο τρόπο ζωής, ίδιο κοινωνικό καθεστώς, ίδια γλώσσα, οικονομική δραστηριότητα, ίδια ιδανικά και στόχους, η οποία διώκεται και κατά συνέπεια υπάρχει φόβος ότι θα διωχθεί και ο ίδιος. Απλή συμμετοχή σε μια τέτοια ομάδα δεν επαρκεί συνήθως για να θεμελιωθεί η ιδιότητα του πρόσφυγα. Η περίπτωση αυτή καλύπτει και αυτούς που δεν μπορούν να αλλάξουν τα έμφυτα ή ιστορικά χαρακτηριστικά τους όπως το φύλο ή ο σεξουαλικός προσανατολισμός και αυτούς από τους οποίους δεν μπορεί να απαιτηθεί να τα απαρνηθούν και αυτούς που είναι μέλη ομάδων που κατά την κρίση του αυτουργού της δίωξης αντιπολιτεύονται το καθεστώς ή συνιστούν απειλή για τη χώρα.

Υποστηρίζεται ότι η δίωξη που οφείλεται στο γένος ή στο φύλο υπάγεται σε αυτή την περίπτωση παρόλο που δεν αναφέρεται ρητά στη Σύμβαση. Μπορεί έτσι να αναγνωρισθεί το καθεστώς του πρόσφυγα σε γυναίκες οι οποίες αντιμετωπίζουν σκληρή και απάνθρωπη συμπεριφορά επειδή έχουν παραβιάσει τους ηθικούς κανόνες της κοινωνίας τους και σε άνδρες που παραβιάζουν τους κανόνες της κοινωνίας τους , κυρίως σε ομοφυλόφιλους. Οι δύο αυτές κατηγορίες προσώπων μπορούν να διωχθούν με τη δικαιολογία ότι αποτελούν μέλη μιας ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας .

Ειδικότερα η δίωξη με βάση το φύλο λαμβάνει διάφορες μορφές:

A) Μια γυναίκα μπορεί να διωχθεί επειδή βιάστηκε και παραβίασε έτσι τους κανόνες της κοινωνίας της άθελά της και μπορεί να τιμωρηθεί λόγω μοιχείας. B) Η δίωξη μπορεί να έχει και τη μορφή της σεξουαλικής βίας η οποία χρησιμοποιείται και ως όπλο πολέμου εναντίον γυναικών, παιδιών και ανδρών κρατουμένων για να τους εκφοβίσει, τιμωρήσει και προκαλέσει τη φυγή τους. Γ) Δίωξη αν και είναι αμφιλεγόμενο, αποτελεί και εκείνη του ακρωτηριασμού ή εκτομής των γεννητικών οργάνων μιας γυναίκας . Ορισμένες από αυτές τις πρακτικές επιδοκιμάζονται από τον πολιτισμό ή τη θρησκεία της και γι' αυτό το λόγο κατά κάποιους δεν αποτελεί δίωξη. Δ) Μια άλλη μορφή δίωξης αποτελεί η τιμωρία και κακοποίηση ανθρώπων λόγω των ομοφυλοφιλικών τους προτιμήσεων επειδή σχετίζεται με τους ρόλους που αναμένεται να παίξουν οι άνδρες και οι γυναίκες στην κοινωνία. E) Υποστηρίζεται τέλος ότι δίωξη που οφείλεται στο φύλο αποτελεί και η βία μέσα στην οικογένεια .

Πέμπτον, αποτελούν αιτία δίωξης και οι πολιτικές πεποιθήσεις ενός ανθρώπου. Τη βάση ενός αιτήματος ασύλου μπορεί να αποτελέσει και η αποδιδόμενη πολιτική δράση και η πολιτική ουδετερότητα. Ακόμα και αν κάποιος δεν έχει πολιτική άποψη για κάποιο θέμα ο διώκτης του μπορεί να θεωρεί ότι έχει συγκεκριμένη άποψη και σ' αυτή την περίπτωση καθοριστικό ρόλο παίζει η άποψη του διώκτη για να υποστηριχθεί ότι συντρέχει ο λόγος της δίωξης. (Διαφορετική είναι η περίπτωση των προσφύγων «επί τόπου»- sur place. Αυτοί ισχυρίζονται φόβο δίωξης λόγω των πολιτικών τους πεποιθήσεων σε περίπτωση που επιστρέψουν στη χώρα τους. Η άρνησή τους να επιστρέψουν στη χώρα τους δείχνει ισχυρό φόβο ενδεχόμενης δίωξής τους επιτεινόμενο από τυχόν αντικαθεστωτική τους δραστηριότητα στο εξωτερικό. Σε αυτή την περίπτωση δηλ. δεν πρόκειται για δίωξη λόγω πολιτικών πεποιθήσεων). Οι αρμόδιες αρχές όταν υποβάλλεται αίτηση για την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα πρέπει να συνεκτιμούν στοιχεία συνδεδεμένα με την προσωπικότητα του αιτούντος και τη φύση του αδικήματος που διέπραξε, τη φύση της ποινικής δίωξης και τα κίνητρά της ώστε να μη καταδικαστεί κάποιος για απλό έγκλημα ώστε να φυλακιστεί λόγω των πεποιθήσεών του.

1.2.4 Ο αιτών να βρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του ή αν δεν έχει ιθαγένεια, εκτός της χώρας της τελευταίας αυτού διαμονής

Το ά.1 §Αεδ.2 της Σύμβασης τονίζει ρητά ότι για να αναγνωρισθεί κάποιος ως πρόσφυγας, ή θα πρέπει να βρίσκεται έξω από τη χώρα της ιθαγένειάς του, ή αν στερείται ιθαγένειας έξω από τη χώρα της τελευταίας του διαμονής . Καθ' όσο διάστημα το άτομο βρίσκεται μέσα στα όρια της χώρας του, τυγχάνει της προστασίας της, όπως κάθε άλλος πολίτης που φέρει την ιθαγένεια της χώρας αυτής. Η Σύμβαση εφαρμόζεται και προστατεύει εκείνα τα άτομα που δεν τυγχάνουν προστασίας από καμιά χώρα.

Η λέξη «έξω» από τη χώρα αφορά δύο κατηγορίες ατόμων: αυτούς που αναγκάστηκαν να φύγουν από φόβο μήπως διωχθούν λόγω πολιτικών ή άλλων μεταβολών που επήλθαν εκεί, και αυτούς που βρισκόμενοι ήδη εκτός της χώρας τους δεν μπορούν να επιστρέψουν λόγω της μεταβολής που επήλθε στο μεταξύ (π.χ. πραξικόπημα) είτε διότι ανέπτυξαν κάποια πολιτική δράση, είτε για άλλους λόγους. Η τελευταία αυτή περίπτωση αφορά στους «πρόσφυγες επί τόπου»/ «sur place».

(Πάντως όπου ο φόβος δίωξης οφείλεται στην ατομική συμπεριφορά του πρόσφυγα, ανακύπτει το ζήτημα της αξιοπιστίας του καθώς μπορεί να υποστηριχθεί ότι οι δραστηριότητες εξυπηρετούν ιδιοτελή σκοπό. Σ' αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να εξετάζονται οι λεπτομέρειες της υπόθεσης. Κάποια κράτη θεωρούν αναγκαία την αξιολόγηση της «καλής πίστης» του αιτούντα άσυλο, όπως αυτή εκφράζεται και πραγματώνεται με τη συνέπεια και τη συνέχεια των πράξεών του πριν και μετά τη διαφυγή από την πατρίδα του. Αποφασιστικής σημασίας παράμετροι είναι η

πιθανότητα να συμβεί η επαπειλούμενη βλάβη/ δίωξη, η σοβαρότητά της και εάν αυτή οφείλεται στους λόγους που αναφέρονται στη Σύμβαση).

Ως ιθαγένεια του ατόμου θεωρείται εκείνη την οποία είχε όταν έφυγε από τη χώρα ή όταν βρέθηκε σε τέτοια κατάσταση ώστε να χαρακτηριστεί «sur place». Έτσι μόνο μπορεί να κριθεί κατά πόσον υπήρχε φόβος δίωξης την εποχή που έφυγε από τη χώρα του και κατά συνέπεια να του απονεμηθεί η ιδιότητα του πρόσφυγα.

Εάν το άτομο διαθέτει πολλαπλή ιθαγένεια τότε θα πρέπει να βρίσκεται έξω από όλες τις χώρες που μπορούν να του παράσχουν προστασία ή να μην επιθυμεί να επιστρέψει σε καμιά από αυτές, λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης. .

Στην περίπτωση που το άτομο στερείται ιθαγένειας, τότε θα πρέπει να βρίσκεται εκτός του χώρου της τελευταίας συνήθους διαμονής του και σε αυτόν το χώρο να νοιώθει το φόβο δίωξης σε περίπτωση επιστροφής. Συνήθης διαμονή δε σημαίνει κατοικία, αλλά διαμονή κάποιας διάρκειας τέτοιας που να δημιουργεί στενούς δεσμούς του ατόμου με τον συγκεκριμένο τόπο. Εάν το συγκεκριμένο άτομο διαθέτει δύο τόπους διαμονής, δηλαδή στον έναν εργάζεται και στον άλλο να διαμένει, θα πρέπει να αποδείξει ότι υπάρχει φόβος δίωξής του στις δύο χώρες για να χαρακτηριστεί πρόσφυγας. Στην περίπτωση αυτή, εφαρμόζονται ανάλογα τα όσα ισχύουν και για όσους διαθέτουν πολλαπλή ιθαγένεια και γίνεται αποδεκτό ότι ο όρος «τελευταία συνήθης διαμονή» συνδέεται με τη χώρα από όπου αρχικά διώχθηκε. Εκείνο που ενδιαφέρει για την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα είναι ο σύνδεσμος ανάμεσα στην τελευταία συνήθη διαμονή και στην αρχική δίωξη κατά του συγκεκριμένου ατόμου.

1.2.5 Δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτή λόγω του φόβου του

Η τελευταία προϋπόθεση του α.1 §Αεδ.2 της Σύμβασης είναι διττή. Σημαίνει αφενός ότι δε μπορεί να επιστρέψει στη χώρα της ιθαγένειάς του για καθαρά αντικειμενικούς λόγους, όπως ότι ο εμφύλιος πόλεμος που είχε ξεσπάσει και εξαιτίας του οποίου βρίσκεται εκτός της χώρας μαίνεται ακόμη και υπάρχει πάντα ο φόβος να συλληφθεί επιστρέφοντας σε αυτή, ή δεν επιθυμεί να επιστρέψει ακριβώς λόγω του ότι εξακολουθεί να φοβάται ότι επιστρέφοντας εκεί θα διωχθεί. Και στις δύο περιπτώσεις στερείται της προστασίας της χώρας του και επομένως έχει ανάγκη διεθνούς προστασίας.

Πολλές φορές όμως είναι δυνατόν να επιθυμεί να επιστρέψει και να του αρνείται προστασία η χώρα της ιθαγένειάς του, είτε διότι τον θεωρεί επικίνδυνο και δεν του επιτρέπει ακόμη και την είσοδο στη χώρα, είτε αρνείται να του ανανεώσει το διαβατήριό του. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο αιτών χρήζει προστασίας από τη Σύμβαση, τηρουμένων φυσικά όλων των λοιπών προϋποθέσεων του ά. 1 §Αεδ.2.

1.2.6 Δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να απολαμβάνει την προστασία του κράτους καταγωγής του

Η έννοια αυτή σύμφωνα με μια άποψη, αναφέρεται στην προστασία που παρέχει το κράτος εντός της χώρας καταγωγής, και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της εξέτασης του καθεστώτος του πρόσφυγα σε βάση ισότιμη με το κριτήριο του δικαιολογημένου φόβου δίωξης. Σύμφωνα με άλλη, αυτό το στοιχείο του ορισμού αναφέρεται μόνο στην διπλωματική ή προξενική προστασία που παρέχει το κράτος στους πολίτες του που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους. Η έννοια αυτού του στοιχείου κατά το χρόνο σύνταξης και υιοθέτησης της Σύμβασης του 1951 αφορούσε την εξωτερική (διπλωματική ή προξενική) προστασία.. Η έλλειψη βούλησης του αιτούντα άσυλο να απολαμβάνει την διπλωματική ή προξενική προστασία των αρχών της πατρίδας του σημαίνει ότι δεν επιθυμεί να επιστρέψει ή να αναγκαστεί να επιστρέψει στη χώρα

καταγωγής του, όπου μπορεί να λάβει χώρα η δίωξη που φοβάται. Η πρόσφατη νομολογία κρίνοντας υποθέσεις καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στη βούληση του αιτούντα άσυλο να υπαχθεί στην προστασία του κράτους καταγωγής του, πριν ακόμα διαφύγει απ' αυτό, σύμφωνα με την πρώτη από τις προαναφερόμενες απόψεις. Αυτή η κάπως διευρυμένη έννοια, μπορεί να αντιμετωπιστεί ως ένα επιπλέον κριτήριο υπέρ της εφαρμογής της Σύμβασης του 1951, σε όσους απειλούνται από μη κρατικά όργανα δίωξη.

1.3 ΡΗΤΡΕΣ ΠΑΥΣΗΣ

Οι ρήτρες παύσης καταγράφουν τις προϋποθέσεις σύμφωνα με τις οποίες παύει να υπάρχει σε κάποιον η ιδιότητα του πρόσφυγα, παύει δηλαδή ο πρόσφυγας, είτε «καταστατικός» είτε «νέος», να υπάγεται αυτόματα στο προϋπάρχον καθεστώς, να απολαμβάνει δηλαδή της διεθνούς προστασίας που του παρέχει η Σύμβαση, σύμφωνα με το άρθρο 1§Γ(1-6).

Η απαρτίμηση των προϋποθέσεων παύσης της ιδιότητας του πρόσφυγα είναι εξαντλητική. Οι λόγοι σύμφωνα με τους οποίους παύει η ιδιότητα του πρόσφυγα είναι: α). εκούσια χρήση της προστασίας της χώρας της οποίας είχε την ιθαγένεια. Η προϋπόθεση αυτή περιλαμβάνει τρία στοιχεία: οικεία βούληση, πρόθεση και εκ νέου χρήση, δηλαδή πραγματική απόκτηση της προστασίας της χώρας της ιθαγένειάς του. Δεν εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή πράξεις ή ενέργειες τις οποίες ο πρόσφυγας υποχρεούται να κάνει όπως θεώρηση του διαβατηρίου του από το προξενείο της χώρας της ιθαγένειάς του, ή η υποβολή αίτησης για εθνικό διαβατήριο κ.ά. β). εκούσια επανάκτηση της ιθαγένειάς του, την οποία είχε απολέσει. Η χορήγηση ιθαγένειας με νόμο ή διάταγμα δεν θεωρείται εκούσια επανάκτηση, παρά μόνον εάν ο πρόσφυγας την αποδέχτηκε ρητά ή σιωπηρά. γ). η απόκτηση νέας ιθαγένειας και κατ' επέκταση υπαγωγή στην προστασία που τους παρέχει η νέα χώρα, μια και πλέον δεν έχει ανάγκη διεθνούς προστασίας, δ). εκούσια επάνοδος στη χώρα την οποία είχε εγκαταλείψει ή παρέμενε εκτός για λόγους δικαιολογημένου φόβου δίωξης. ε). αδυναμία αποποίησης της προστασίας της χώρας της ιθαγένειάς του, διότι οι συνθήκες που τον οδήγησαν να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας έπαψαν να υπάρχουν. Η ρήτρα αυτή προσθέτει στην §2 μια εξαίρεση από τον κανόνα. Αντιμετωπίζει θετικά εκείνα τα άτομα, που παρόλη την αλλαγή που επήλθε στη χώρα τους, λόγω της δίωξης που υπέστησαν στο παρελθόν, δεν παύουν να είναι πρόσφυγες. Τα άτομα αυτά που εξαιρούνται είναι οι καταστατικοί πρόσφυγες που προστατεύονται από το ά.1§Αεδ.1 της Σύμβασης, στ). δυνατότητα επιστροφής στη χώρα της συνήθους διαμονής του,

Οι ρήτρες αυτές υιοθετήθηκαν για να διασφαλίσουν ότι δεν θα απολαμβάνουν το καθεστώς του πρόσφυγα όσοι είτε δεν το έχουν ανάγκη είτε δεν το αξίζουν. Και οι δύο ρήτρες που προβλέπουν τον αποκλεισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα πρέπει α ερμηνεύονται περιοριστικά, αφού οι σχετικές διατάξεις λειτουργούν ως εξαίρεση σε κανόνα δικαίου προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Παραπλήσιο είναι και το ζή